

*Семикіна М.В., д.е.н., професор;
Дегтяренко Д.С.,
здобувач вищої освіти другого (магістерського) рівня
Центральноукраїнський національний технічний університет
м. Кропивницький*

УПРАВЛІННЯ ЕКОНОМІЧНИМИ РИЗИКАМИ ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Підприємницька діяльність за своєю природою, непередбачуваними наслідками та мінливими умовами ринкового середовища є досить ризикованою справою. Вивчення множини економічних ризиків (ЕР) та методів управління ними в підприємницькій діяльності стає актуальним завданням для сучасного підприємця, зокрема у сфері торговельного бізнесу.

Вивченням питань економічних ризиків підприємницької діяльності займалися як зарубіжні, так і вітчизняні вчені, серед них: Д. Блум, Е. Брейнерд, І. Бузько, В.В. Вітлінський, Г.І. Великоіваненко, Н.М. Внукова, М.М. Дмитрієв, Л.І. Донець, М. Зіглер, О.А. Зоріна, І.Ю. Івченко, Д. Кеннінг, С.А. Кошечкін, В.А. Смоляк, М.А. Хвесик, А.М. Штангрет та ін. Завдяки здобуткам авторів створено засади ризикології, ризик-менеджменту, проте залишаються недостатньо вивченими прояви сучасних економічних ризиків, методи і технології управління ними в торгівлі, особливо у воєнні часи.

Аналіз літератури засвідчив, що з еволюцією людської цивілізації, появою та розвитком товарно-грошових відносин, ринку виникає ризик як небезпека економічних втрат і одночасно – проблема управління таким ризиком. Пізніше економісти та менеджери вважатимуть, що в разі настання ризикової події можливі як мінімум три варіанти принципово різних економічних результати: перший варіант: негативний (втрати, програшна ситуація, збиток, шкода підприємству, товаро-матеріальним цінностям); другий варіант: нульовий (немає ані шкоди, втрат (збитків), ані вигід, прибутку, виграшу); третій варіант: позитивний (вигода, прибуток, виграшна ситуація порівняно з підприємствами-конкурентами). Саме небезпека отримання негативного результату змушує підприємців уважно ставитися до ризиків, способів їх уникнення (або зменшення), отже, способів управління ризиком.

Розвиваючи наукову думку, пропонуємо таке визначення: економічний ризик у підприємстві – це імовірне виникнення ситуації невизначеності у підприємницькій діяльності, вплив або настання якого загрожуватиме економічними втратами – зниженням (не отриманням) прибутку, доходів, частковою або повною втратою капіталу, і в залежності від рівня небезпеки може призвести до негативних наслідків у розвитку торговельного бізнесу, погіршення фінансово-економічного стану або банкрутства.

Виконане дослідження на прикладі торговельного бізнесу засвідчило, що пошук шляхів управління ризиком вимагає найчастіше аналізу основних причин торгово-комерційних ризиків, пошуку можливостей їх уникнення або зменшення негативних наслідків в результаті настання такої ризикової події, як:

– зниження ринкового попиту на певні товари, що призводить до падіння обсягів продаж, погіршення конкурентних позицій; веде до ризиків більшої тривалості зберігання товарів, можливого погіршення їх якості;

– зміна закупівельних цін в бік зростання, що веде до подорожчання товару і складнощів його швидкої реалізації; зменшення обсягів закупівлі різних товарів, що збільшує трудомісткість їх продажу (зменшення масштабів торгової діяльності веде до збільшення витрат у розрахунку на 1 тис. товарообігу (або одиницю об'єму реалізованого товару));

– слабкість контролю за зберіганням товарів, що призводить до їх втрат;

– збільшення фактичних витрат товарного обертання порівняно із запланованими внаслідок виплати неочікуваних штрафів, непередбачених відрахувань, що приводить до зниження прибутку торговельного підприємства.

Водночас важливими різновидами ризику є небезпека для підприємства, пов'язана зі зниженням платоспроможності населення, зміною впливу фінансових інструментів (ціні, податки, квоти), різними форс-мажорними подіями, які унеможливають доставку товарів, отримання оплати за товар або стають причинами масштабних втрат і навіть руйнації бізнесу. До таких форс-мажорних обставин відносимо війну, розв'язану РФ проти України, руйнівний вплив якої зокрема негативно позначився на стані торговельного підприємництва, призвів до масштабних втрат товаро-матеріальних цінностей. Під впливом війни посилюється множина різноманітних ризиків для підприємництва, складність та непередбачуваність відносин з виробниками продукції, постачальниками, споживачами, організаторами логістики. Багатократно зростає тривога підприємців щодо очікуваних результатів торговельної діяльності – зростання чи зменшення обсягів реалізації товарів і продукції, можливостей отримання прибутку. Це відбувається в силу обставин, що склалися під час війни, – нестабільності зовнішнього соціально-економічного середовища, нових викликів, загроз, небезпеки раптових руйнувань інфраструктури внаслідок масштабних обстрілів з боку РФ, значних економічних втрат по багатьох причинах, зокрема через скорочення робочих місць, доходів населення, зниження платоспроможного попиту споживачів, складне поєднання економічних, воєнних, соціальних, фінансових, кадрових, міграційних та інших ризиків. За даними світового банку, 20% українського бізнесу зіткнулися з руйнуваннями, 70% підприємців втратили доходи, 30% відчували погіршення фінансового стану підприємств.

Перспективи подальших досліджень пов'язуємо з визначенням ефективних механізмів управління економічним ризиком у торговельному бізнесі в умовах воєнного стану.

Список використаних джерел:

1. Сатир, Л., Кепко, В., & Стаднік, Л. (2023). Економічна безпека торговельного підприємства в системі організації торгівлі та комерційної діяльності // Цифрова економіка та економічна безпека, (4 (04) /), 75-80. <https://doi.org/10.32782/dees.4-13>.

2. Економіка та організація торговельних підприємств: практикум. Навч. посібник [М.В. Семикіна, Л.Д. Запірченко, С.С. Матієнко та ін.] / за наук. ред. д.е.н., проф. Семикіної М.В. – Кропивницький: Видавець Лисенко В.Ф., 2020. – 212 с.

3. Фролова Л.В. Роженко О.В. Методичні підходи до оцінювання економічної безпеки підприємства/Актуальні проблеми економіки №3(177), 2016. – с.199-209.